

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע במדבר תשפ"ג

ימי התקומה - פאו שְׁעָרֵינוּ בְּתוֹדָה, אֵיךְ? (חלק א)

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

לכה דודי לקראת כלה, שני פנים להבנת שירו של רבי שלמה אלקבץ כך הסקנו בדברינו לפרשיות אמור ובהר בחוקותי.

הבית השישי: 'לא תבשי ולא תכלמי, מה תשתוחחי ומה תהמי, בך יחסו עניי עמי, ונבנתה עיר על תלה'.

ההסבר על השבת, כיום השביעי מימות השבוע בבית זה, קשה. לכן, נציע הסבר אחר באותו כיוון. השורה הראשונה בוודאי מבוססת על נבואת הנחמה, החמישית בשבע דנחמתא, של הנביא ישעיהו (הנקראת כהפטרת פי' כי תצא) "רְנֵי עֲקָרָה... אֵל תִּירָאֵי פִי לֹא תְבוּשִׁי וְאֵל תְּכַלְמִי" (נ"ד א-ד).

הראשונים נחלקו בשאלה מי היא העקרה?

לפי תרגום יונתן ובעקבותיו רש"י, העקרה היא ירושלים. לפי אבן עזרא היא כנסת ישראל.

נעיר במאמר מוסגר, כי על פי הגר"א, כנסת ישראל היא ירושלים של מעלה (שתיחה אותה גימטריה = 1071) וכך מתאחדים ברמז שני הפירושים.

בהמשך לדברינו נמשיך ונציע כי גם הבית השישי יתפרש, על פי הפשט, על ירושלים ובניינה הפיזי. כמובן שהיה צריך להסתייר זאת מפחד השלטונות העותומנים והסולטן סולימן המפואר, שבנה את חומות ירושלים כעיר עותומנית, וכחלק חשוב באימפריה המוסלמית (נעינו במחקרו של מאיר בן דוב ביצורי ירושלים - החומות, הערים והר הבית, תל אביב תשמ"ג, עמ' 79).

רבי שלמה אלקבץ רואה את ירושלים בעיני רוחו כעיר על תלה, שבתוכה יחסו בניה - עם ישראל כמרכז העולם לכלל האנושות. מהבחינה הפנימית העקרה היא כנסת ישראל, ובניין ירושלים הוא סמל לחתונתה עם הדוד - הקב"ה. לכן, כל חתונה יהודית היא חלק בלתי נפרד מבניינה של ירושלים. כל חתן וכלה בונים חורבה נוספת מחורבות ירושלים.

הבית השביעי: 'וְהָיוּ לְמִשְׁפָּה שְׂאֵסִף, וְרָחֲקוּ כָּל מְבַלְעֵיךָ, שִׁישׁ עֲלֶיךָ אֶלְהֶיךָ, כְּמִשׁוֹשׁ חֶתָן עַל פִּלְאָה'.

הדברים מתבארים עתה כהמשך ישיר של הבית הקודם. רבי שלמה אלקבץ מתקיף בסתר את העותומנים המוסלמים, אלה שנחזים בגלוי לבוני ירושלים. תלמידו וחבירו של רבי יוסף קארו מכנה אותם שוסים ומבלעים ומפנה אותנו לנוסח שבע הברכות העוסקות בעקרה: "שׁוֹשׁ תְּשִׁישׁ וְתִגַּל הָעֲקָרָה. בְּקִבוּץ בְּנֵיהָ לְתוֹכָהּ בְּשִׂמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה ד' מְשַׁמֵּחַ צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ" (כתובות דף ח ע"א). מבחינה פנימית שוב הכוונה לחתונה של כנסת ישראל וקודשא בריך הוא.

הבית השמיני: 'יְמִין וְשְׂמָאל תְּפָרְצֵי, וְאֵת ה' תְּפָרְצֵי, עַל יַד אִישׁ בֶּן פְּרָצֵי וְנִשְׁמָחָה וְנִגְלָה'.

המשורר מפנה אותנו שוב לנבואת הנחמה של ישעיהו שהוזכרה לעיל: 'כִּי יְמִין וְשְׂמָאל תְּפָרְצֵי' (נ"ד ג). הוא ממשיך ומגלה בזהירות את משמעות החתונה. מדובר על גאולה בהנהגת משיח בן דוד, בלי להזכיר את השם במפורש. מנהיג הגאולה מכונה בן פֶּרֶץ. כך המקובל הצפתי, מחבר את נבואות הנחמה תְּפָרְצֵי עם מגילת רות, המסתיימת בעשר הדורות (ודווקא עשר) של השושלת המלכותית של עם ישראל, הפותחת בפרץ ומסתיימת בדוד בן ישי: 'וְאַלְהָה תוֹלְדוֹת פֶּרֶץ פֶּרֶץ הוֹלִיד... אֵת דָּוִד. (רות ד' יח - כב).

השיר שפותח בתפילה ובקריאה לקב"ה, לְכֵה דוֹדִי לְקִרְיַת כְּלָה, מסתיים בבית התשיעי והאחרון: 'בּוֹאֵי כְּשִׁלּוֹם עֲטָרַת בְּעֵלָה, גַּם בְּשִׂמְחָה וּבְצִדְקָה, תוֹךְ אֲמוּנֵי עַם סְגָלָה, בּוֹאֵי כְּלָה בּוֹאֵי כְּלָה, בקריאה משולשת לכלה - המלכה (המידה שביעית שהיא גם העשירית) שהלכה אחרי הדוד במדבר (ירמיהו ב' ב) לבוא שוב עם העטרת - הכתר שהוא כתר המלכות, לארמון.

כך המעגל הקבלי נסגר בגאולה שלמה לְאֲמוּנֵי עַם סְגָלָה.

אם כך, נסכם הלכה למעשה: ההחלטה לשלב קטעים מהשיר הנפלא נכונה ביסודה, שהרי הוא שיר גאולה. ההצעה לשיר אותו במנגינת ההמנון הלאומי - התקווה, בהחלט מתאימה. נציע בענווה לשיר את השיר כולו, על כל תשעת בתיו, שהרי כל בתיו הם שיר ותפילה על גאולתנו. בחסדי השם וברוב נפלאותיו שעשה עמנו, הקריאה להתעוררות של כנסת ישראל בהתערותא דלתתא, הפכה בדורות האחרונים לרלוונטית ומעשית. מאחר שהראנו כי גם הפזמון עוסק בנגלה ובנסתר בנושא זה, יש להמשיך ולשיר: 'לְכֵה דוֹדִי לְקִרְיַת כְּלָה פְּנֵי שַׁבַּת נְקִבְלָה, ולהוסיף עליו את הפסוקים מתוך פרקי ההלל: 'זֶה הַיּוֹם עֲשָׂה ד' נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בו' (תהלים קי"ח כד), שליוו את עם ישראל בכל ימי ההודאה על הצלה.

בשבוע הבא נמשיך לבאר את נושא תפילות ימי ההודאה, ונעסוק, בע"ה, בהפטרה שנקבעה ליום העצמאות, גם כאן נשתדל

להציע בענווה הצעה מעשית. בינתיים נמשיך ונזכיר לכולם (כן! כולנו!)

כי נהיגת כבוד זה בזה, מקרבת את האיחוד המיוחל של כנסת ישראל וקודשא בריך הוא.

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

לְעֵילוּי זְשַׁבַּת

הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב	פרופ' ישראל אהרוני י"ד בכסלו תשפ"ג	מר משה וסרצוג כ" בתשרי תשפ"א	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח
מר שמואל וגבי אסתר שמש י"ז בסיוון / כ' באב	מר זליג וגבי שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	מר יצחק טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א	גבי צפורה בת יונה דונייר נלב"ע י"ב אדר א'	מרת לאה מאיר כ"ז בניסן תשפ"ב
הרב אשר וגבי סוזן וסרטיל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף	ר' מאיר וגבי שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א	בלהה בת ישראל מרמוש ז"ל א' מנחם אב תשפ"א
ר' אליהו כרמל וגבי מלכה טויבע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	חיים לייב בן מיכאל קרייסל ב' בשבט	חיים לייב בן מיכאל קרייסל ב' בשבט
גבי גיולי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב	צפורה בת יונה דונייר ע"ה נלב"ע י"ב אדר א'	ר' שמואל וגבי רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א	לע"נ הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד	לע"נ הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד

ארץ חמדה, ע"ר Eretz Hemdah

רח' ברוריה 2, ירושלים 91080 Bruriya St., Jerusalem

Tel: 02-5371485 info@eretzhemdah.org WWW.ERETZHEMDAH.ORG

חֵמְדַּת הַשְּׁבֵט

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית מורנו מבית 'ארץ חמדה'

בסיס לדבר האסור וביטול כלי מהיכנו

עד כה למדנו את הגדרים ההלכתיים של מוקצה וכלי שמלאכתו לאיסור. עתה נברר מהו הדין אם המוקצה מונח על גבי חפץ אחר?

הגמרא במסכת שבת (דף מד ע"ב) מביאה את דברי רב יהודה בשם רב, האומר שאם כסף (שהוא מוקצה, כפי שלמדנו בעבר) מונח על רהיט בשבת אסור לטלטל את הרהיט כל עוד הכסף עליו. אך אם הכסף היה עליו במשך בין השמשות, אסור לטלטל את הרהיט במשך כל השבת, גם אם הכסף מוסר ממנו במהלך השבת. הרהיט מוגדר כבסיס לדבר האסור. במשנה (מסכת שבת פרק כא משנה ב) מדובר על מוקצה המונח על גבי חפץ שאדם מעוניין בשימושו: אבן על חבית; מעות על כר. במשנה נאמר שמותר להטות או לנער את החפץ בכדי שהמוקצה ייפול, ואם יש בעיה להפיל את המוקצה במקומו (בגלל שרוצים להשתמש באותו המקום, או שהאבן עלולה לפגוע בחפצים אחרים המונחים שם) מותר להרים את החפץ יחד עם המוקצה שעליו ולהפיל את המוקצה במקום אחר.

בגמרא (דף קמב ע"ב) נאמר שאם המוקצה הונח על הכלי בכוונה תחילה, הכלי נהפך לבסיס לדבר האסור. במשנה (פרק ג משנה ו) נאמר שאסור להניח כלי בשבת כדי לקבל לתוכו את השמן המטפטף מנר, וכן בגמרא (דף מב ע"ב) נאסר להניח בשבת כלי כדי לקבל לתוכו ביצה שתוטל על ידי תרנגולת. רב יוסף מבאר שאסור לעשות כך מפני שבכך הוא מבטל את הכלי מהיכנו.

רש"י מסביר שביטול הכלי מהיכנו הוא ביטול אפשרות טלטול הכלי. אם כך, בכך שגרם למוקצה להגיע לכלי הוא עשה לכלי קיבוע. אמנם הקיבוע הוא הלכתי, מטפיזי, אך חז"ל מזהים בכך קיבוע. הרמב"ם אומר מעט אחרת – שבביטול האפשרות להשתמש בכלי הוא בעצם הורס את הכלי, וזה דומה לאיסור סותר. כך או כך, לכאורה צריכים להבין את היחס בין הסוגיות – לעיל למדנו שרק מה שמונח בין השמשות נאסר. לכאורה המשמעות היא שאי אפשר לבטל כלי מהיכנו – אם המוקצה מונח לפני שבת, הוא בסיס לדבר האסור, אך אין בכך איסור. ואם הוא מונח בשבת, לכאורה הוא לא נאסר!

סוגיה נוספת מופיעה במסכת שבת דף קנד ע"ב. שם מדובר על אדם שמגיע עם חמור טעון בשבת. יש בעיה: מצד אחד אסור להשאיר את החמור עם המשא הכבד שעליו בגלל צער בעלי חיים, מצד שני אם המשא שבי, אין אפשרות להפיל אותו על הרצפה, לטלטל אותו בידיים אסור כי הוא מוקצה. הגמרא אומרת שבהנחה שמדובר בכלים שיעמדו בכך, יניח כרים ליד הבהמה, יאפשר לכלים ליפול על הכרים, ויפיל אותם מהגובה הנמוך של הכר אל הרצפה. גם כאן תתעורר השאלה: מדוע מותר להפיל את החפצים המוקצים אל הכר? ומדוע מותר להסיר אותם מהכר, בשונה מהביצה והשמן?

בעלי התוספות קובעים את הכללים הבאים המסדרים את הסוגיות: בסיס לדבר האסור יוצר רק אם המוקצה מונח על הבסיס בכניסת השבת בכוונה תחילה. אם מוקצה מונח בכוונה וברצון על הבסיס במהלך השבת, אסור לטלטל את הבסיס, אך אם המוקצה סר ממנו בהמשך השבת – מותר. אסור לעשות כך לכתחילה – אסור בכוונה לגרום למוקצה להגיע לבסיס בשבת, זהו איסור ביטול כלי מהיכנו. כל עוד המוקצה הגיע לבסיס בצורה שאינה רצונית, הבסיס אינו נאסר כלל, ומותר להפיל את המוקצה ממנו ולטלטל אותו. נשוב לסוגיות ונבארן בהתאם לדברי בעלי התוספות: אם האבן מונחת על החבית בכניסת השבת בכוונה תחילה, אסור להסיר אותה, שכן החבית נחשבת כבסיס לדבר האסור. גם אם האבן תסור, יהיה אסור לטלטל את החבית. אם האבן נותרה על החבית בשוגג, מותר להפיל את האבן, שכן החבית לא הופכת לבסיס בשוגג.

אסור להניח בשבת כלי במקום בו הוא יקבל את השמן או הביצה, שכן אם הכלי יקבל את החפצים הללו, יהיה אסור להסיר אותם מהכלי, ובכך מבטל כלי מהיכנו. ברם, אם בהמשך השבת הם סרים מהכלי, יהיה מותר לטלטל את הכלי. בנוגע למקרה הראשון, בו יש כסף על רהיט בשבת, בעלי התוספות נאלצים להוסיף נתון נוסף: אם הכסף הגיע לשם בשוגג, מותר להטות את הרהיט ולהפיל את הכסף. אם הוא הגיע לשם לפני השבת, זהו בסיס לדבר האסור. באיזה מקרה אסור לטלטל את הרהיט רק כל עוד הכסף נמצא עליו? בעלי התוספות מסבירים שזה יקרה אם בעל הרהיט הורה לילד או נכרי להניח את הכסף שם בשבת, ובכך גרם בכוונה תחילה לכסף להגיע לשם בשבת (בדומה לביצה והשמן).

לגבי המקרה של הבהמה בעלי התוספות אומרים שיש כאן שיקול ייחודי של צער בעלי חיים של הבהמה, יחד עם זאת שהכלים יקרים, ולכן התירו במיוחד להתייחס לכלי הזכוכית כאילו הגיעו לכרים והכסתות בשוגג.

בעל המאור ובעל הגהת אשרי מבארים את הסוגיות בצורה שונה: הם אומרים שאם המוקצה היה על הבסיס בכוונה בכניסת שבת, הוא נהפך לבסיס לדבר האסור. אם המוקצה הגיע אליו בשבת מותר להפיל אותו, בכל מצב. אך אם אין אפשרות או רצון להפיל אותו, זהו ביטול כלי מהיכנו.

לכן אם הכסף נמצא על הרהיט בשבת, אין רצון להפיל את הכסף לרצפה, ולכן אסור לטלטל אותו. גם את השמן אין רצון לבזבז, אם כך הוא יישאר בכלי זה או אחר בכל מקרה, ולכן זהו ביטול כלי מהיכנו. הביצה רגישה ועלולה להישבר, האדם לא ישפוך את הביצה מהכלי, ולכן זהו ביטול כלי מהיכנו. במקרה של הבהמה אם כלי הזכוכית הגמרא מעמידה דווקא בכלים קטנים, שאפשר להפיל מעל גבי הכרים והכסתות. במידה ומדובר בכלים שאינם יכולים לשרוד את הנפילה מהכרים לרצפה, אכן יהיה אסור להפיל את המוקצה אליהם.

שימו לב שהאוקימתא של הגמרא בכלים קטנים שניתן להפיל מהכרים נקראת במשמעות הפוכה: לפי בעלי התוספות מדובר בקולא, שהגמרא מתירה להפיל את הכלים מהכרים וכך להתיר את השימוש בכרים בשבת. לפי בעל המאור מדובר בחומרה: אם אין אפשרות להפיל את המוקצה מהכרים, אסור להפיל אותם על הכרים כלל!

עמדנו על יסודות היחס בין בסיס לדבר האסור וביטול כלי מהיכנו. בהמשך נוכל להעמיק בפרטי ההלכות.

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל, של:		
טל שאול בן יפה	ניר רפאל בן רחל ברכה	חנה בת אוריה
ר' יצחק בן בריינדל גיטה	מאירה בת אסתר	נטע בת מלכה
חוה רֶאָנָה בת פֶּיִלָא	הילה צפנת בת שרה טובה	רבקה בת שרה בלה
משה בן רחל	הילל בן תמר שפרה	ירחמיאל בן זלאטה רבקה
עובדיה בן אסתר מלכה	אריה יצחק בן גאולה מרים	חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה
יוסף בן אורית	ג'קלין בת רינה	אורי לאה בת חיה תמימה
	מיכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה	

שׁוֹ"ת בְּמִרְאֵה הַבְּזֵק

(מתוך ח"י)

Georgia, USA

ג'ורג'יה, ארה"ב
אב תשע"ב

הזמנת אוכל כשר במסעדה לא כשרה

שאלה

האם מותר לאדם לאכול אוכל כשר במסעדה לא כשרה, כגון שיביא עמו אוכל כשר למסעדה או יזמין במסעדה רק משהו שברור שהוא כשר?

תשובה

1. איסורי מראית עין וחשד תלויים במציאות, והיא משתנה ממקום למקום ומזמן לזמן. אין הגדרה מדויקת מתי יש לאסור ומתי להתיר. לכן, בכל מקום על האדם לשקול את צעדיו ביושר ובתבונה לפי מקומו ותקופתו, אם יש במעשיו חשש של מראית עין וחשד¹.
2. לכן, אם מדובר במסעדה שמקובל שאף שומרי כשרות נכנסים אליה ואוכלים רק אוכל כשר, הדבר מותר. אך אם מדובר במסעדה ששומרי כשרות אינם נכנסים אליה ואינם אוכלים בה כלל, יש להימנע.
3. במקום צורך גדול, ניתן להקל ולא לחוש לאיסור מראית עין.

¹ מקור הדין:

במשנה (שקלים ג, ב) נאמר שתורמי הלשכה אינם נכנסים לתרום בבגדים שיש בהם כיסים וכדומה, שמא יעשיר ויאמרו שעושרו בא ממעילה בכספי הלשכה, או יעני ויאמרו שעונוי הוא עונש על מעילה כזו. כמקור לדין זה מביאה המשנה את הפסוק: "והייתם נקיים מה' ומישראל" (במדבר לב, כב), ואת הפסוק: "ומצא חן ושכל טוב בעיני א-להים ואדם" (משלי ג, ד).
למדנו משם שהאדם בהתנהגותו צריך להתחשב בצורה שבה מעשיו מתפרשים או עלולים להתפרש כלפי חוץ. וכך מפורש בירושלמי על משנה זו (שקלים ג, ב): "ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן: בתורה ובנביאים ובכתובים מצאנו שאדם צריך לצאת ידי הבריות כדרך שהוא צריך לצאת ידי המקום: בתורה מניין? דכתיב 'והייתם נקיים מה' ומישראל' (במדבר לב, כב). בנביאים מניין? דכתיב 'א-ל-א-להים ה', א-ל-א-להים ה' הוא ידע, וישראל הוא ידע' (יהושע כב, כב). בכתובים מניין? שנאמר 'ומצא חן ושכל טוב בעיני א-להים ואדם' (משלי ג, ד). גמליאל זוגא שאל לרבי יוסי בי רבי בון: אי זהו המחזור שבכולן? אמר ליה: 'והייתם נקיים מה' ומישראל'."
החתם סופר (חלק ו, ליקוטים על הש"ס, סימן נט) כתב על חובה זאת לקיים "והייתם נקיים" ועל הקושי שבקיומה: "כל ימי הייתי מצטער על המקרא הזה, 'והייתם נקיים מה' ומישראל'. ובי' חובות אלו – נקיות מהשי"ת והנקיות מישראל עמו, הם שני רוכבים צמדים על גבנו. ויותר אפשרי לצאת ידי החוב הראשון, היינו ידי שמים, יותר הרבה ויותר מלצאת ידי הבריות כי הם חושבים מחשבות זרות... ועונשו יותר קשה מאד מאד עד לאין מספר ממי שאינו יוצא ידי שמים חיון, והוא משי"ס פרק יום הכיפורים (יומא פו ע"א) בענין חילול השם דאין לו כפרה...".
מבואר מדבריו שהחובה של נקיות מה' ומישראל אינה (רק) חובה בפני עצמה, אלא קשורה גם באיסור חילול השם העלול לבוא על ידי החשד. אכן יש לעיין אם לדבריו זה כל תוכנה של חובת הנקיות או שהיא גם חובה בפני עצמה. את המושג 'חילול השם' פירש רש"י ביומא (שם): "חוטא ומחטיא אחרים", דהיינו שהרואים אותו עובר עברה, ובענייננו – החושדים בו שעבר לומדים ממנו. כך עולה גם מדברי

הרמב"ם בהקדמתו לפירוש מסכת אבות (שמונה פרקים, פרק ד), שבהם ביאר את חטאו של משה רבנו במי מריבה על פי היסוד המבואר בגמרא ביומא (שם) שבחילול השם נכללת גם הנהגה שאינה ראויה לאדם גדול לפי מעלתו, וכך כתב: "וכגון זה בחוק האיש ההוא חלול השם, לפי שתנועותיו כולן ודיבוריו נלקחים למופת". לעומת זאת, בחובת הנקיות מצאנו במשנה שהבאנו לעיל גם חשש שמא יעני ויחשדו שמעוון מעילה בתרומת הלשכה העני. כאן לכאורה אין חשש שילמדו ממנו – אדרבה, ממנו יראו וייראו! ואף על פי כן כלול הדבר בחובת הנקיות. אכן יש מקום להשיב שהחשש אינו שילמדו ממנו את המעשה שבו נחשד, אלא שמכוחו של חשד זה יבואו לחטאים אחרים, כעין האמור בהמשך הסוגיה ביומא (שם): "ואבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואין משאו ומתנו באמונה, ואין דבורו בנחת עם הבריות – מה הבריות אומרות עליו? אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו לרבו שלמדו תורה...". ועל כל פנים, ודאי שבמסגרת השיקולים הנוגעים להכרעת ההלכה בשאלות של 'יחשד' ו'מראית עין' יש להביא בחשבון גם את השאלה אם קיים במעשה הנדון חשש של 'חילול השם' והחטאת האחרים, שאם הוא קיים ודאי שהאיסור והחשש תמורים יותר, או שאין חשש כזה. ולהלן יובא שיש שכתבו שההבדל בין ההגדרה 'יחשד' להגדרה 'מראית עין' נעוץ בשאלה אם קיים חשש כזה או לא.

חילוק בין מראית עין וחשד:
בגמרא יש סוגיות רבות שבהן עולה יסוד זה של מראית עין וחשד כסיבה לאיסורים שונים (ברכות ג ע"א; שבת כג ע"א; סד ע"ב; קמו ע"ב; ביצה ט ע"א; יומא לח ע"א; עבודה זרה יב ע"א; כא ע"ב; חולין מא ע"ב ועוד). השימוש הנפוץ יותר בגמרא הוא במושג מראית עין, אך גם המושג חשד עולה במקומות מסוימים, ויש מהאחרונים שרצו לחלק בין שני המושגים הללו:
בשו"ת חסד לאברהם (תאומים, סימן כא) הביא חילוק בשם חוות דעת: מראית עין נאמרה במקום שבו הדבר נראה בעיני העולם כאיסור ברור, וחשד הוא במקום שיש ספק השקול אם המעשה אסור או מותר. החסד לאברהם עצמו הסיק שהחילוק שונה, וכדבריו כתב גם הגר"מ פיינשטיין (אגרות משה או"ח חלק ב סימן מ).

לדבריהם: איסור 'מראית עין' נאמר במקרה שבו אדם עושה דבר המותר שבעיני אנשים נראה כדבר האסור, ויש חשש שיבואו ללמוד ממעשה זה להתיר את האסור באמת. 'יחשד' לעומת זאת נאמר במקרה שבו אין חשש שאנשים יבואו להתיר את האסור, אך מצב שבו החברה חושדת באדם נחשב לבעיית מצד עצמו, כלומר אסור לאדם להביא את עצמו למצב שבו אנשים חושדים בו שעובר עברה. אכן בתשובה אחרת כתב הגר"מ פיינשטיין (אגרות משה או"ח חלק ד סימן פב) הבחנה שונה: חשד הוא איסור דאורייתא הנלמד מהכתוב "והייתם נקיים", והוא כאשר אכן נעשה מעשה היוצר בסיס לחשד, שכן אין למעשה זה הסבר חלופי סביר. לעומת זאת, אם המעשה יכול להתפרש להיתר בה במידה שיכול הוא להתפרש לאיסור, שאז אין יסוד לחשד ואדרבה החושד עובד באיסור לחשוד בכשרים, האיסור הוא רק מדרבנן משום 'מראית עין', היינו מחמת החשש שאנשים יקלו ויתירו איסורים על סמך טעותם בפירוש המעשה. כך גם אם המעשה אכן מתפרש כמעשה מותר, ובצדק, אלא שהרואים עלולים לדמות לו מעשה אחר, האסור באמת, ולהתיר גם את האיסור (ונראה שלדעתו במקרה כזה אין זה בגדר 'חילול השם' או משום שמדובר רק בחשש, ואם משום שהמעשה עצמו אכן מותר לגמרי ו'חוטא ומחטיא' הוא רק כשאין 'חוטא' ואחרים למדים ממנו לחטוא, ולא כשעושה מעשה המותר אלא שאחרים טועים להתיר מעשה אחר).
הגדרתו זו ל'יחשד' ול'מראית עין' אינה רק שונה מהגדרתו של החוות דעת – כפי ששונה ממנה הגדרתו של החסד לאברהם והגדרת האגרות משה עצמו בתשובתו דלעיל – אלא אף הפוכה ממנה, ושונה מאוד גם מההגדרה שבתשובה דלעיל ובדברי החסד לאברהם, שהרי מהם עולה ש'יחשד' קל מ'מראית עין', ומתשובה זו עולה ההפך.

אכן הגר"מ פיינשטיין מבאר (אגרות משה חלק ב סימן מ) שדווקא כשהחשד הוא לאיסור ברור וחמור יותר ייתכן שאין כל כך מקום לחשוד שילמדו ממנו, ואילו באיסור קל יותר או שאינו כל כך ברור וידוע – יש יותר מקום לחשוד שילמדו ממעשיו להתיר את האיסור. נמצא שיתכן שאכן מדובר בשני צדדים שונים של אותו דבר עצמו: מצד אחד חמור 'יחשד' יותר מ'מראית עין', ומן הצד השני דווקא משום חומרת החשד והתייחסותו למעשה שאיסורו ידוע ומפורסם אין בו כל כך חשש שילמדו ממנו להתיר את האסור. בתשובה נוספת (אגרות משה או"ח חלק ב סימן סד) כתב הגר"מ פיינשטיין נפקא מינה בין שני האיסורים האלו:
אם יש עדים שיכולים להעיד שהמעשה שנגעשה היה מעשה המותר, די בכך כדי להתיר את האסור משום 'יחשד' גרידא, אך אין זה מועיל ל'מראית עין', מאחר שעדיין ייתכן שמי שראה את המעשה ולא ידע את תוכן עדותם של עדים אלה (שאף אינם צריכים להעיד אותה בפועל בפורום כלשהו) ויטעה משום כך להתיר את האסור.

ונראה שביאור דבריו שדי בעדים כדי להסיר את האיסור משום 'יחשד' הוא שגדר החיוב של 'והייתם נקיים' הוא לאו דווקא שאיש לא יחשד בו מעשה איסור, אלא שאם ייחשד – יוכל לנקות את עצמו מן החשד. ועל כל פנים, גם כאן עולה מדבריו שאמנם החשד עשוי להיות איסור דאורייתא, וייתכן שיהיה מצד עצמו חמור יותר מ'מראית עין', אך באופן מעשי נקל יותר להתירו. ומובן, על כל פנים, שלפי כל תשובותיו כאחת עולה שיתכן מעשה שיהיה בו גם איסור של 'משום חשד' וגם איסור של 'מראית עין', ייתכן מעשה שיהיה בו רק 'יחשד' ולא 'מראית עין', וייתכן להפך. כל מקרה צריך להבחין לגופו לאורם שני האיסורים. החסד לאברהם (שם) מנה אף הוא חילוקים מעשיים בין חשד למראית עין לפי הסברו הנ"ל (וגם בהם באה לידי ביטוי הנקודה שעליה עמדנו לעיל, שפעמים שדווקא חומרת החשד יוצרת את הקולא לגבי 'מראית עין' ולהפך):

1. כשמדובר במעשה של רבים אין איסור משום 'יחשד', ואילו במראית עין אין חילוק. זאת כיוון שבחשד מדובר שחושדים באדם שעובר עברה, וכשמדובר ברבים לא יחשדו בהם. אך כשהחשש הוא שילמדו להתיר את האיסור, כשרבים עושים את המעשה חשש זה מתחזק, ואדרבה יותר ראוי לאסור מצד מראית עין.
2. במקום שאסרו משום מראית עין אסרו אף בחדרי חדרים, שצריך לחשוש אולי בכל זאת מישהו יראה אותו ויטעה. אך במקום שהחשש הוא רק משום חשד, מותר בחדרי חדרים כי אין חשש שאדם יעשה מעשה שנראה כל כך חמור בעיני אנשים בלי לברר אם יש מישהו שאולי רואה אותו ועלול לחשוב שהוא עושה איסור.
- אמנם יש לציין שלדעת הרמב"ם גם במראית עין האיסור הוא "שמא יאמרו...". שעבר איסור, ולא שיבואו להתיר את האסור. להלן כמה מקומות שבהם הרמב"ם מגדיר כך איסור של מראית עין, באחד מהם הוא אף כורך מונח זה בפירוש עם המונח 'יחשד', אם כי כתנאי לאיסור שמשום 'מראית עין' ולא מהגדרת האיסור עצמו:
1. "וכן מי שנשרו כליו במים מהלך בהן ואין חוששין שמא יסחוט, ואסור לו לשטחן ואפילו בתוך ביתו גזירה שמא יאמר הרואה הרי זה כבס כסותו בשבת ושטחה ליבשה, וכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור" (הלכות שבת כב, כ).
2. "אין מוליכין את הסולם של שובך משובך לשובך ברשות הרבים שמא יאמרו לתקן גגו הוא מוליכו, אבל ברשות היחיד מוליכו, אע"פ שכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור כאן התירו מפני שמחת יום טוב" (הלכות יום טוב ה, ד).
3. "הזורע שדהו מין מן המינין וכשיצמח ראה בו כלאים, אם היה המין האחד אחד מעשרים וארבעה בשדה הרי זה ילקט עד שימעטנו מפני מראית העין, שמא יאמרו כלאים זרע בכוונה. במה דברים אמורים בזמן שיש מקום לחשד, אבל בזמן שהדברים מראין שאין זה מדעתו של בעל השדה אלא מאליהן עלו אין מחייבין אותו למעט" (הלכות כלאים ב, ז-ח).
4. "רחל בת עז צמרה אין לוקין עליו משום כלאים אבל אסור הוא מדבריהם מפני מראית העין" (הלכות כלאים י, ב).
5. "היתה כל שדהו בית ארבעת סאין משייר ממנה מקצת מפני מראית העין, כדי שידעו הכל שהצאן הטילו בה ונדירה, ולא יאמרו זיבל זה כל שדהו בשביעית" (הלכות שמיטה ויובל ב, ה).
6. "אף בזמן הזה אין נוטעין אילנות ואין מרכיבין ואין מבריכין ערב שביעית אלא כדי שתקלוט הנטיעה ותשהה אחר הקליטה ל' יום קודם ר"ה של שביעית וסתם קליטה שתי שבתות, ודבר זה אסור לעולם מפני מראית העין שמא יאמר הרואה בשביעית נטעו" (הלכות שמיטה ויובל ג, א).

יש לציין כי בכמה מהלכות אלה מוגדר האיסור במקורו בגמרא 'מראית עין' או שאין הוא מוגדר בפירוש לא במונח זה ולא במונח 'חשד', אך במקום אחד (הלכות שמיטה ויובל ג, יא) מוזכר בעניינו של האיסור, במקורו, המונח 'חשד' (ירושלמי שביעית ב, ד), והמרתו של הרמב"ם את המונח 'חשד' במונח 'מראית עין' מלמדת גם היא לכאורה שלשיטתו אין להבחין בין השניים הלכה למעשה.

עוד ראוי לציין שלמעשה כל המקומות שבהם משתמש הרמב"ם עצמו במונח 'מפני החשד' הם בהקשר של חשד עריות וזנות (הלכות דעות ה, ט; הלכות איסורי ביאה כב, טז; הלכות עבדים א, ב; שם ט, ו); חשד פסול יוחסין (הלכות תפילה ונשיאת כפיים יד, ב); או חשד של עברה או הימנעות ממצווה מחמת רוח ממון (עברה – הלכות שקלים ב, י; הלכות מתנות עניים ט, י; ושם ב, יב "שלא יחשד"; הלכות שאלה ופיקדון ז, ה; וכן בהלכות קרבן פסח ד, ג "ולא יחשדו אותו"; הימנעות ממצווה – הלכות תמידין ומוספין ו, ה).

אלו גם הקשריו של מונח זה בסוגיות בשבת כג, א ופסחים פב, ב – שהן מקורותיהן של שלוש מההלכות שברמב"ם הני"ל – ובבבא מציעא עח, ב; וכך גם של המונח הארמי המקביל 'משום חשד' בסוגיות בברכות מג, ב; פסחים יג, א; חגיגה ה, א וחולין מד, ב; וכן של הלשון "אתי למחשדיה" בבכורות כט, א, ואלו מקורותיהן של כמה מההלכות האחרות הני"ל.

לעומת זאת, מצינו כמה סוגיות שבהן הוזכר המונח 'משום חשד' שלא בהקשרים אלה – שבת כג, א; שם קל, א; ראש השנה כד, ב; גיטין ס, ב ועבודה זרה מג, ב (המקבילה של הסוגיה בראש השנה). הסוגיה בשבת קל, א (שהיא לפי רבי אליעזר, המתיר מכשירי מילה בשבת) לא נפסקה להלכה, ובסוגיה בגיטין ס, ב פסק הרמב"ם (הלכות עירובין א, טז) כשיטה שטעמו של הדין הוא מפני דרכי שלום ולא משום חשד. אך בשתי הסוגיות האחרות פסק הרמב"ם להלכה לכאורה כטעם זה ואף על פי כן לא נקט במונח 'חשד': הסוגיה בראש השנה ובעבודה זרה ללא הגדרת טעמו של האיסור (הלכות עבודה זרה ג, יא); זו שבשבת כג, א הובאה ברמב"ם (הלכות מגילה וחנוכה ד, ל) תוך שימוש בלשון "שלא יאמרו" שבה השתמש הרמב"ם כמובא לעין כשדיבר על "מראית עין".

חידוש איסורי מראית עין שלא מוזכרים בגמרא:

שאלה חשובה שדנו בה הפוסקים היא, האם יש לנו כוח לחדש איסורים שלא אסרו חז"ל מפני מראית עין? בשאלה זו נחלקו הרשב"א והפרי חדש: כאמור לעיל, חז"ל אסרו שתיית דם דגים כקרה (כריתות כא, ב), למרות שאין בכך שום איסור מן התורה, מפני החשש שהרואה יסבור שזהו דם בהמה, חיה ועוף, האסור מן התורה. על פי זה, אסר הרשב"א (בשו"ת חלק ג סימן רנז) ביטול בשר בחלב אשה, אף על פי שמן הדין חלב אשה אינו חלבי (אלא פרווה), מפני חשש מראית עין. על דרך זו, הרמ"א אסר ביטול בשר בחלב שקדים – מפני הדמיון בינו לבין חלב פרה. מותר לבשל בשר בחלב שקדים, ולהגישו לאכילה, רק אם מניחים חתיכות שקדים בתוך החלב, באופן שברור שמקורו אינו פרה אלא שקדים (רמ"א יו"ד פז, ג). הפרי חדש (שם ס"ק ז) פקפק בכך וכתב שאין לנו להמציא איסורים חדשים של מראית עין, ואין לנו אלא מה שאסרו חז"ל. הסכמת הפוסקים היא להחמיר בכך כדעת הרשב"א והרמ"א, ואף הפרי חדש עצמו כתב שלמעשה "כבר הורה זקן" (אלא שמחמת סברתו הני"ל הכריע שלא לחוש לדברי הפוסקים שהחמירו יותר מהרמ"א ואסרו אף בשר עוף בחלב שקדים).

מראית עין במקום שיש לרואים לתלות בדבר היתר:

אף במקרים שלכאורה יש לחשוש למראית עין, אם סביר ושכיח לתלות בדבר אחר שהוא ודאי מותר – אין איסור של מראית עין. המקור לכך הוא בתשובת הרא"ש: כתוב במשנה במסכת כלאים (ט, ב) שהשיריים והכלך אין בהם משום כלאים אבל אסורים מפני מראית עין. וכתב הרא"ש (בפירושו למשנה שם והלכות כלאי בגדים המצורפות לרא"ש על מסכת נדה, לאחר פרק ט, סימן ט, ששיריים הם סוג של מעיל עשוי משי, ובזמן המשנה לא היה מצוי בגינהם, והחשש הוא אנשים יטעו לחשוב שלובש כלאים. ולכן הסיק שבזמן הזה שמצויים בינינו בגדי משי, מותר לתפור בגדי משי תחת בגדי צמר, וכן פסקו הטור והשלחן ערוך (יו"ד רחצ, א). אפשר להסיק דין זה אף מהגמרא בעבודה זרה (יב ע"א): הגמרא מביאה ברייתא שבה נחלקו רבי מאיר וחכמים אם ומתי מותר להיכנס לעיר שבה עובדים כרגע עבודה זרה. דעת חכמים היא שאם הדרך שבה הוא הולך מיוחדת לאותו מקום עבודה זרה, אסור ללכת, אבל אם אינה מיוחדת לאותו מקום, מותר.

על פי עיקרון זה פסק הרב עובדיה יוסף (יביע אומר חלק ו יו"ד סימן ח) שמותר למסעדה להגיש חלב צמחי יחד עם קפה לאחר סעודה בשרית, ואין צורך שיהיה הקרטון מונח ליד הקפה כראיה שמדובר על חלב צמחי. הסיבה לכך (מלבד ששתיית חלב לאחר בשר אסורה רק מדרבנן, וקלה אף מאכילת עוף בחלב, ואף הרמ"א לא חשש למראית עין אלא בדבר הנראה כאיסור תורה – בשר בהמה בחלב שקדים, ואף לפי המחמירים יותר מהרמ"א באיסור זה) היא שכיום השתנה המצב משהיה בזמן הרמ"א – חלב צמחי (כגון חלב סויה וכדומה) שכיח מאוד, ולכן אין בכך חשש של מראית עין – אנשים יניחו שאכן מדובר בחלב צמחי, ולא יחשדו שמדובר בחלב פרה.

בדומה לכך פסק בשו"ת משנה הלכות (חלק ה סימן צו) שמותר לאכול מרגרינה בסעודה בשרית, ואין לחשוש שיחשבו הרואים שמדובר בחמאה, מפני שמרגרינה היא דבר מצוי ורגיל. ובשו"ת שבת הלוי (חלק ט סימן קנז) כתב שיש מקום להתיר או על כל פנים ללמד זכות על הנוהגים היתר לאכול שניצל פרווה עם בגינה, ואין לחוש בו משום מראית עין. אלא שעל סברת השואל שכתב שידוע ומפורסם שיש שניצלים ונקניקיות שאינם בשריים הוסיף טעם נוסף על פי דברי הכרתי ופלתי (פז, ז), שחז"ל לא גזרו אלא בדם דגים, שהוא דם שהתורה התירה, וכן בחלב אשה, שהוא חלב שהתורה התירה, מה שאין כן חלב שקדים שאינו כלל חלב, ורק על דרך השאלה נקרא כך, וקל וחומר לעניינם של שניצלים או נקניקיות אלה שאינם מין בשר וגם אינם קרויים 'בשר' אפילו בהשאלה. וסיים: "ואם גזרו שם [=לעניין חלב שקדים] בבשר בהמה, עכ"פ אין הכרח לחדש גם כאן גזרה". ונראה שלדעתו לא די בסברה הני"ל לבדה כדי להתיר. ואולי לא ברור לו ששכיחות מוצרים אלה אכן דומה לשכיחות בגדי המשי שדיבר הרא"ש, ועל כן הניח שאילו אכן היו נכללים באיסור וגזרה שכבר נקבעו לא היינו יכולים להתירם מכוח ההנחה שכיום אין בהם מראית עין, אבל כיוון שיש לומר שכלל לא גזרו במקרה כזה, דיינו בכך כדי שלא נחדש מעצמנו איסור.

לעומת זאת, מדברי הרב עובדיה יוסף (שם) נראה שבמקום שהדרך המותרת היא סבירה ואפשרית, אפילו אם היא אינה הרוב והרגילות, אין לחשוש למראית עין. למעשה נראה שהכול לפי המקום והעניין, ובמקום שהיוני שנעשה בהיתר, אין לחשוש למראית עין. אכילת אוכל כשר במסעדה לא כשרה:

על פי האמור לעיל, בכל מקום צריך לבדוק ולשער אם סביר לאדם הרגיל לתלות שאינו אוכל שם אוכל לא כשר. הרמ"א והמהרש"ל נחלקו אם מותר להולכי דרכים לאכול דג מלוח וקישואים מלוחים (כהגדרת המהרש"ל, והוסיף: "שקורין אוגרקיש" – ולכאורה כוונתו למלפפונים כבושים במלח) שהוכנו בידי בעל פונדק גוי. דעת המהרש"ל (ים של שלמה חולין פרק ח סימן מד) לאסור, והרמ"א (תורת חטאת יז, ד) פסק שלכתחילה יש להחמיר אך בשעת הדחק מותר. שתי הדעות הובאו בט"ז (יו"ד סימן צא ס"ק ב). המהרש"ל, הרמ"א והט"ז התעלמו מבעיית מראית עין. נראה שבימיהם כניסה לפונדק של גוי ואפילו אכילת אוכל כשר בפונדק של גוי היו דבר שכיח ומקובל, ולכן אין חשש של מראית עין.

הרב משה פיינשטיין (אגרות משה או"ח חלק ב סימן מ) פסק שאסור לאדם להיכנס לאכול במסעדה שאינה כשרה אף דברים שברור שהם כשרים, מחשש של מראית עין וחשד. אך לאור האמור לעיל נראה שאין הדבר בגדר כלל קבוע אלא דבר התלוי במקום ובאדם. היתר במקום צורך:

הרב משה פיינשטיין (שם), אף שאסר לכתחילה לאכול דברים המותרים במסעדה לא כשרה, כתב שאם אדם רעב מאוד ואין לו אוכל ממקום אחר, מותר לו להיכנס לאכול שם, אך צריך שזה ייעשה בצנעה. והצנעה לפי הגדרתו שם היא שלא יהיו שם בחוץ אנשים המכירים אותו, וביאר שאנשים המצויים בפנים הרי יראו שלוקח רק מאכלים המותרים, אבל אלה שבחוץ עשויים לחושדו (ויש מקום לעיין אם מדובר במי שלפי מראהו ולבושו אינו מזוהה בהכרח כיהודי או אף יהודי המוחזק לשומר מצוות, ולכן די שאין מי שמכיר אותו, או שאף שהוא מזוהה כיהודי מכל מקום כיוון שאין מכירים אותו אישית – די בכך, היינו שיחשד' שיש להיזהר ממנו הוא דווקא כשיחשדו בו באופן אישי, ולכאורה ביאור זה אפשרי רק בנוגע לאיסור הנלמד מ"והייתם נקיים" ולא בנוגע לחשש שילמדו ממנו להתיר את האסור. לכאורה היה אפשר להבחין בעניין זה – לשיטתו של האגרות משה עצמו, שם – בין איסור מפורסם שאין לחשוש שיטעו וילמדו ממנו להתירו והבעיה היא רק משום 'חשד' לאיסור שאינו כזה. אכן עדיין צריך עיון, כיוון שלפי תיאורו של האגרות משה שם מדובר לא במסעדת נבלות וטרפות, שאיסורה ברור וידוע לכול, אלא במסעדה חלבית שהוצרך לבאר שגם בה "אפשר להיות כמה מאכלות אסורות..."). והוסיף שם שאם יש מי שמכיר אותו ורואה אותו בחוץ – עליו לומר לרואים בפירוש שנכנס משום שמצטער מאוד מהרעב וקונה רק דברים המותרים.

אכן לעניין מקור ההיתר במקום צער בצנעה – ולכאורה בניגוד לכלל ש"כ"ל דבר שאסרו משום מראית עין אפילו בחדרי אסור" – ציין שם לגמרא בכתובות ס, א. וזה עצמו צריך עיון, שכן הראשונים (תוספות, ותוספות רא"ש, רשב"א, ריטב"א ור"ן) שם הקשו על היתר זה

והכתבו שבחשד לאיסור דרבנן (שבו מדובר שם) לא גזרו "בחדרי חדרים" (הטעם של צער אכן נצרך שם כדי להתיר את האיסור דרבנן עצמו, אלא שהרואים אינם יודעים על הצער וההיתר הנגזר ממנו, ויחשדו בו שעובר על איסור דרבנן, ולכן הותר רק בצנעה). ונראה בפירוש מדברי הראשונים האמורים שאילו היה מדובר במראית עין של איסור תורה – לא היה בצער כדי להתירו אפילו בצנעה. אמנם על כל פנים ברור מדברי הראשונים הללו שמשמעות הכלל "כל מקום שאסרו..." אינה השוואה מוחלטת בין פרהסיה לצנעה, שהרי במראית עין של איסורים דרבנן חילקו ביניהם, וכמו כן מצאנו שהרמב"ם (הלכות יום טוב ה, ד; פירוש המשנה ביצה א, ג) הסביר שהתירו איסור מראית עין בחדרי חדרים ביום טוב לצורך שמחת יום טוב.

ובשלחן ערוך הרב (או"ח רנב, טו ובקונטרס אחרון שם) כתב יש אופנים שבמקום הפסד מרובה לא גזרו משום מראית עין, ובשו"ת קול מבשר (חלק א סימן יא) דן בדבריו והביא עוד מקורות שבמקום הפסד אין לאסור משום מראית עין (ושם היינו אפילו בפרהסיה, אם כי מדובר במראית עין של איסורים דרבנן). והדעת נותנת שיש מקום לומר שצער גדול של רעב יהיה גם הוא טעם להקל. ועל כל פנים נראה שכיוון ששאלה זו, של אכילה במסעדה שאינה כשרה, אינה נוגעת למקום שגזרו בו חז"ל, או אפילו שחידשו בו הפוסקים הקדמונים גזרה ואיסור משום מראית עין, (אלא שאנו באים לחשוש לכך) – לא שייך בו הכלל "כל מקום שאסרו משום מראית עין", שהרי חז"ל לא אסרו, אלא שלמעשה צריך להוציא עצמו מכלל חשד ומראית עין, וכל שכן אם יש בדבר משום חילול השם, ולכן יש לשקול אם למעשה קיימים חששות אלה או לא, ואם לא – יש להקל לפחות במקום צורך גדול וצער.

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ

יועצים מדעיים:
הרב פרוי אברהם שטינברג
הרב פרוי דרור פיקסלר
הרב פרוי נתן קלר

<p>לע"י שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט</p>	<p>לע"י רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לע"י גב' לוריין הופמן ז"ל</p>	<p>לע"י חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לע"י סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
--	--	--	---	--

לע"י הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה" הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטריט, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד. זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

חדש – "צננת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל
הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צננת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צננת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה